

Výsledky psycholingvistických výzkumů a jejich využití ve výuce cizích jazyků

Týden CJV / 25. 1. 2017 / Mgr. Linda Doleží, Ph.D.

Psycholingvistika

Interdisciplinární obor, který má styčné body s dalšími obory (lingvistikou, kognitivní a vývojovou psychologií, neurolingvistikou, pedagogikou, umělou inteligencí apod.)
(Nebeská, 2002)

Psycholinguvistika

- Jako samostatná vědní disciplína vznikla v roce 1951, kdy psychologové J. W. Gardner a J. B. Carroll zorganizovali na Cornellově univerzitě seminář, na němž skupina amerických psychologů a lingvistů projednala především psychologické problémy **osvojování cizích jazyků** (Černý, 1996, str. 351).

Fáze

- 1. etapa – 50. léta: teorie informace
- 2. etapa – 60. léta: Chomsky
- 3. etapa – od konce 60. let: kritika Chomského
- 4. etapa – od 70. let: kognitivní psychologie

Přehled oblastí

- Teorie informace
- Fonetika a fonologie
- Generativní a transformační mluvnice
- Jazyk malých dětí
- Osvojování cizího jazyka a bilingvismus
- Teorie řečové činnosti a pragmalingvistika
- Neurolingvistika

- Patologie řeči a afáziologie
 - Textová lingvistika
 - Kognitivní věda
 - Paměť
 - Sémiologie
 - Sociolingvistika
 - Filozofie jazyka
- (Černý, 1996, str. 354)

Motivace

- Poznání
- Posun
- Vědomá práce s jazykem
- Nastavení adekvátních očekávání
- Optimalizace výukových postupů, aktivit a materiálů
- Objektivnější diagnostika a hodnocení
- Citlivost/vnímavost

Základní oblasti

- Proces osvojování jazyka
 - jazyk mateřský
 - jazyky další (druhý vs. cizí)
- Jazyky v kontaktu
 - typologie, transfer, míchání, přepínání
 - role mateřského jazyka při osvojování jazyka druhého/cizího

Základní oblasti

- Jazykové kompetence
 - Čtení
 - Psaní
 - Poslech
 - Mluvení
- Věkové skupiny: děti / dospělí

Doporučení – úvody do psycholingvistiky

- Aitchinson, J. (1998): *The Articulate Mammal. An Introduction to Psycholinguistics*. Routledge, New York.
- Clark, H. H., Clark, E. V. (1977): *Psychology and Language. An Introduction to Psycholinguistics*. Harcourt Brace Jovanovich, INC., New York.

Co se nás může týkat ve výuce cizích jazyků

- Proč jsou některé jevy obtížné a jejich osvojení trvá dlouho? (kognitivní vs. formální komplexita)
- Proč a jaké děláme chyby?
- Co se děje, když čteme/píšeme/mluvíme/posloucháme?
- Ovlivňují se jazyky navzájem? (interference, neexistence některých jazykových kategorií)

Zvuková stránka jazyka

Význam

- Zužování významu/rozšiřování významu
- Vocabulary spurt/naming explosion
- Setkávání se s novou slovní zásobou (number of exposures)

Gavagai (Quine, 1960)

Morfologie

- Morfologie/slovotvorba (pravidelnost vs. nepravidelnost)
- Přílišné zpravidelňování (overregularization)

This is a Wug.

Now there is another one.

There are two of them.

There are two ____.[©]

Photo courtesy of Jean Berko Gleason

Novotvary

Berko(vá) (1958)

Sledovaný jev	Příklad	Úspěšnost 1. třída (%)
Plurál	Wug → wugs	91 %
Posesivum	Niz, nizzes → niz`s, nizzes`	49 %, 76 %
Třetí osoba singuláru	Loodge → loodges	56 %
Přítomný čas průběhový	Zib → zibbing	90 %
Minulý čas	Gling → glinged	77 %
Komparativy a superlativy adjektiv	Quirky → quirlier, the quirkiest	Pouze 1 dítě z 80, 35 % dětí po nápovědě pomocí superlativu

Regularizace

- děti začínají regularizovat od konce 2. roku
- regularizují téměř cokoliv (Pinker, 1999, 190-191)

He just haves a cold.

She do's what her mother tells her.

No, she be's bad, then she be's good, O.K.?

- regularizované formy se často objevují po období, v němž jsou tyto formy užívány správně
- chyby takto tvořené pouze okolo 4 %

Rezistence

Child: My teacher **holded** the rabbits and we patted them.

(Dítě: Moje učitelka držela králíky a my jsme si je hladili.)

Parent: Did you say your teacher **held** the baby rabbits?

(Rodič: Říkal jsi, že tvoje učitelka držela králíčky?)

Child: Yes.

(Dítě: Ano.)

Parent: What did you say she did?

(Rodič: Co jsi říkal, že dělala?)

Child: She **holded** the baby rabbits and we patted them.

(Dítě: Držela králíčky a my jsme si je hladili.)

Parent: Did you say she **held** them tightly?

(Rodič: Říkal jsi, že je držela pevně?)

Child: No, she **holded** them loosely.

(Dítě: Ne, držela je volně.) (Cazden, 1972)

Komplexita – formální vs. kognitivní

- Arabština – přestože téměř pravidelné tvary nemá, děti také zpravidelňují (Pinker, 1999, str. 234), arabský plurál osvojen u dětí až ve věku 14–15 let (Omar, 1973) x angličtina (6 let)
- Komparativy – čeština

Had je (dlouhý) dluší než žížala. (dítě 9 let)

Had je (dlouhý) dložší než žížala. (dítě 10 let)

Had je (dlouhý) dlouží než žížala. (dítě 10 let)

Horory

- Mohl by existovat jazyk tak perverzní, tak zvrácený, tak sadistický, že mluvčím většinu času vnucuje nepravidelné formy? (Pinker, 1999, str. 215)
- *Die Schrecken der Deutschen Sprache* (Mark Twain)

A Dax

Syntax

- Lehkost a rychlost u L1
- Nedostatečný stimul (poverty of stimulus)
- Logický problém jazykové akvizice
- Univerzální gramatika (UG)
- Agramatismus – kontinuita vs. diskontinuita
- Vynechávání vs přidávání elementů
- Syntax ticha / elipsa / neviditelné elementy
- Chomsky(ová) (1969)

Někdy více, někdy méně

(a) Slobin a Welsh(ová) (1973), (b) Lust(ová) a Beilin(ová) (1975)
in Lust(ová) 1977)

(1) *The red beads and the brown beads are here.*

Imitované jako: *Brown beads here an´red beads here.*

(2) *Give me the girls and give me the boys.*

Imitované jako: *Give me the girls and (the) boys.*

Druhý/cizí jazyk

- Teorie UG?
- Stejné fáze a projevy?
- Stejné faktory?

Kdy?

- Studie Snow(ové) a Hoefnagel-Höhle(ové) (1978) in Cook (2004, s. 494) k osvojování holandštiny u jedinců, jejich mateřským jazykem je angličtina v průběhu prvního roku jejich pobytu v Holandsku
- nejlépe si osvojovala cizí jazyk holandštinu skupina dětí ve věku 8–10 let a nejhůře skupina dětí ve věku 3–5 let
- během prvních měsíců si lépe vedli starší účastníci studie, tzn. děti ve věku 12–15 let a dospělí
- podobně hovoří i studie Asher a Price (1967) in Cook (2004, s. 494)
- učili po dobu šesti týdnů pomocí metody úplné fyzické reakce (total physical response) dospělí a děti ve věku 8, 10 a 14 let
- nejméně úspěšné byly nejmladší děti a nejvíce úspěšní dospělí

Paradis(ová) (2011)

- Interní faktory: jazykový talent (language aptitude), transfer morfosyntaktických rysů/konstrukcí z mateřského jazyka do jazyka cizího, kognitivní vyspělost spjatá s věkem.
- Externí faktory: faktory spjaté s kvalitou a kvantitou vstupních dat (inputu) cílového jazyka, např. délka vystavení se cílovému jazyku (length of exposure), kvalita inputu (jazyk rodičů, jazyk užívaný doma, bohatost jazyka apod.)

Shrnutí

- Jasnost a transparentnost – rychlost a snadnost
- Neviditelnost a neurčitost – pomalost a obtížnost
- Přidávání
- Ubírání
- Zpravidelňování
- Ovlivňování – 2 a více jazyků: typologie, transfer

Je suis douze.

I am twelve.

J'ai douze ans.

Mitchell(ová) a Myles(ová) (2004, s. 19)

Možnost přístupu

- “...pochopit podstatu jazyka a mysli tím, že si vybereme jeden jev a budeme na něj nahlížet ze všech možných úhlů pohledu” (Pinker, 1999, ix)

“...to illuminate the nature of language and mind by choosing a single phenomenon and examining it from every angle imaginable...” (Pinker, 1999, ix)

Doporučení – aplikace psycholingvistiky v praxi

- Gee, J. P. (2001): Educational Linguistics. In: Aronoff, M., Rees-Miller, J. (eds.): *The Handbook of Linguistics*. Blackwell, Oxford.
- Psycholinguistic Underpinnings of Language Learning. In: Long, M. H., Doughty, C. J. (eds.) (2011): *The Handbook of Language Teaching*. Blackwell, Oxford.

Vzory

- Bordag, D. (2006): *Psycholinguistische Aspekte der Interferenzerscheinungen in der Flexionsmorphologie des Tschechischen als Fremdsprache*. G. Olms Verlag, Hildesheim.
- Klages, H., Pagonis, G. (eds.) (2015): *Linguistisch fundierte Sprachförderung und Sprachdidaktik: Grundlagen, Konzepte, Desiderate*. De Gruyter Mouton, Boston.
- Schmiedtová, B. (2010): Einflüsse des Deutschen auf das Tschechische: ein Sprachvergleich aus der Lernerperspektive
In S. Höhne & L. Udolph (eds.): *Prozesse kultureller Integration und Desintegration. Deutsche, Tschechen, Böhmen im 20. Jahrhundert*. Oldenbourg, Mnichov. 91–117.

Čeština jako cizí jazyk

Začínáme učit češtinu pro děti-cizince

Před-
školní
věk

Příručka pro lektorky a lektory

Linda Dokálí (Ed.)

ajufótoj

Začínáme učit češtinu pro děti-cizince

Mladší
školní
věk

Příručka pro lektorky a lektory

Linda Dokálí (Ed.)

ajufótoj

Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince

2. stupeň
ZŠ a SŠ

Příručka pro lektorky a lektory

Linda Dokálí (Ed.)

ajufótoj

Čeština jako cizí jazyk

- Škodová, S., Šindelářová, J. (2013): *Čeština jako cílový jazyk 1, 2*. MŠMT, Praha.

Použitá literatura

- Asher, J., Price, B. (1967): The learning strategy of total physical response: some age differences. *Child Development*, 38, 1219–1227.
- Beilin, H., Lust, B. (1975): A study of the development of logical and linguistic connectives: linguistic data. In *Studies in the cognitive basis of language development*, edited by Beilin, Helen. 218–284. New York: Academic Press.
- Cazden, C. B. (1972): *Child Language and Education*. Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Cook, V. (2004): Linguistics and Second Language Acquisition: One Person with Two Languages. In: Aronoff, M., Rees-Miller, J. (Eds.): *The Handbook of Linguistics*. Blackwell, Oxford.
- Černý, J. (1996): *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc.
- Doleží, L. (2008): *Akvizice frázových komparativů v češtině*. Doktorská práce. ÚČJ FF MU, Brno.
- Gee, J. P.: Educational Linguistics. In: Aronoff, M., Rees-Miller, J. (eds.): *The Handbook of Linguistics*. Blackwell, Oxford.
- Chomsky, C. (1969): *The Acquisition of Syntax in Children from 5 to 10*. MIT, Cambridge.
- Ipek, H. (2009): Comparing and Contrasting First and Second Language Acquisition: Implications for Language Teachers. *English Language Teaching*, 2 (2), 155–163.
- Long, M. H., Doughty, C. J. (2011): *The Handbook of Language Teaching*. Wiley-Blackwell, London.

- Long, M. H., Doughty, C. J. (2011): *The Handbook of Language Teaching*. Wiley-Blackwell, London.
- Lust, B. (1977): Conjunction reduction in child language. *Journal of Child Language*, 4 (2). 257–287.
- Mitchell, R., Myles, F. (2004): *Second Language Learning Theories*. 2n Edition. Oxford University Press, Oxford.
- Nebeská, I. (2002): Psycholingvistika. In: Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (eds.): *Encyklopedický slovník češtiny*. NLN, Praha. 363-364.
- Omar, M. K. (1973): *The Acquisition of Egyptian Arabic as a Native Language*. Mouton, Paris
- Paradis, J. (2011): Individual differences in child English second language acquisition. *Linguistic Approaches to Bilingualism* 1:3, John Benjamins: London, 213–237.
- Pinker, S. (1999): *Words and Rules. The Ingredients of Language*. Basic Books, New York.
- Quine, W. V. (1960): *Word and Object*. MIT Press, Cambridge Massachussets. Slobin, D. I., Welsh, C. (1973): Elicited imitation as a research tool in developmental psycholinguistics. In *Studies of child language development*, edited by Ferguson, Catherine and Dan Isaac Slobin. New York: Rinehart & Winston.
- Snow, C., Hoefnagel-Höhle, M. (1978): The critical age for language acquisition: evidence from second language learning. *Child Development*, 49 (1), 114–128.